

Ellen Meiksins Wood

Siyaset bilimi profesörüdür.

Başlıca eserleri şunlardır:

- *Mind and Politics: An Approach to the Meaning of Liberal and Socialist Individualism* (1972), University of California Press. [Akıl ve Politika: Liberal ve Sosyalist Bireyciliğin Anlamı Üstüne Bir Yaklaşım.]
- *The Retreat from Class: A New "True" Socialism* (1986), Verso; (Isaac Deutscher Ödülü). [Sınıftan Kaçış, 1992, Akış ve Dönem Yayıncılık; 2006, 2011, Yordam Kitap.]
- *Peasant-Citizen and Slave: The Foundations of Athenian Democracy* (1988), Verso. [Köylü-Vatandaş ve Köle: Atina Demokrasisinin Temelleri.]
- *The Pristine Culture of Capitalism: A Historical Essay on Old Regimes and Modern States* (1991), Verso. [Kapitalizmin Arkaik Kültürü: Eski Rejimler ve Modern Devletler Üstüne Tarihsel Bir Deneme (2007, 2012), Yordam Kitap.]
- *Democracy Against Capitalism: Renewing Historical Materialism* (1995), Cambridge University Press. [Kapitalizm Demokrasiye Karşı, 2003, İletişim Yayınları; 2008, Yordam Kitap.]
- (Neal Wood ile birlikte), *A Trumpet of Sedition: Political Theory and the Rise of Capitalism, 1509-1688* (1997), Pluto Press ve New York University Press. [İsyan Borusu: Kapitalizmin Yükselişi ve Siyasal Teori 1509-1688, (2008) Epos Yayınları.]
- *The Origin of Capitalism* (1999), Monthly Review Press; (Üstün Akademik Başarı Ödülü). [Kapitalizmin Kökeni (2003), Epos Yayınları.]
- *The Empire of Capital* (2003), Leftword Books. [Sermaye İmparatorluğu (2006), Epos Yayınları.]
- *Liberty and Property A Social History of Western Political Thought from Renaissance to Enlightenment* (2012) [Özgürlük ve Mülkiyet, Rönesans'tan Aydınlanma'ya Batı Siyasi Düşüncesinin Toplumsal Tarihi (2013), Yordam Kitap.]

Oya Köymen

Prof. Dr. Köymen'in uzmanlık alanı iktisat tarihi ve tarım ekonomisidir.

Yayınlanmış Eserleri: *Keban Köylerinde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Yeniden Yerleşim Sorunları* (1976), *Türkiye Tarımında İşletmeler Arası Farklılaşma* (M. Çınar ile 1979), *Türkiye'de Tarımsal Yapının Gelişimi: 1923-1938* (1981), *Sermaye Birikirken: Osmanlı, Türkiye, Dünya* (2007), *Kapitalizm ve Köylülük: Ağalar, Üretenler, Patronlar* (2008, 2012).

Köymen, *Yurttaşlardan Lordlara'nın* yanı sıra Wood'un eserlerinden *Kapitalizmin Arkaik Kültürü ve Özgürlük ve Mülkiyet'in* çevirmeni, *Kapitalizm Demokrasiye Karşı'nın* ise editörüdür.

Eserin Orijinal Adı:
Citizens to Lords
A Social History of Western Political Thought
From Antiquity to the Middle Ages
(Verso 2008)

YURTTAŞLARDAN LORDLARA
Eskiçağdan Ortaçağa Batı Siyasi Düşüncesinin
Toplumsal Tarihi

Ellen Meiksins Wood

İngilizceden Çeviren
Oya Köymen

Yordam Kitap: 74 ✦ **Yurttaşlardan Lordlara** ✦ Ellen Meiksins Wood
ISBN-978-9944-122-72-6 ✦ *Çeviri:* Oya Köymen
Düzeltilme: Nurten Tuç ✦ *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç ✦ *Yayın Yönetmeni:* Hayri Erdoğan
Birinci Basım: Nisan 2009 ✦ *İkinci Basım:* Eylül 2013
© Ellen Meiksins Wood, 2008; © Yordam Kitap, 2008

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı No: 19 Kat: 3 Cağaloğlu 34110 İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • Fax: 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 12027)
Cihangir Mah. Güvercin Caddesi Baha İş Merkezi A Blok
Haramidere - İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

YURTTAŞLARDAN LORDLARA

Eskiçağdan Ortaçağa Batı Siyasi Düşüncesinin
Toplumsal Tarihi

Neal Wood'un anısına

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	11
1 SIYASET TEORİSİNİN TOPLUMSAL TARİHİ	13
Siyaset Teorisi Nedir?	13
Siyaset Teorisinin Tarihi	16
Siyaset Teorisinin Toplumsal Tarihi	23
Siyaset Teorisinin Kökeni	28
Tarihte Siyaset Teorisine Genel Bakış	33
Kutsal Eserler	37
2 ESKİ YUNAN POLİS’İ	41
Politikanın Keşfi	41
Demokrasinin Yükselişi	43
Demokrasi Demokratik miydi?	49
Siyaset Teorisinin Evrimi	55
Demokrasi Kültürü	59
Demokrasi ve Felsefe: Sofistler	63
Sokrates ve Protagoras	68
Platon: <i>The Republic</i>	77
<i>Statesman</i> ve <i>Laws</i>	87
Felsefe ve İdeoloji	92
Aristoteles	95
Aristoteles: <i>Politics</i>	100
<i>Politics</i> ve Doğa	105
3 POLİS’TEN İMPARATORLUĞA	111
Aristoteles’ten Büyük İskender’e	111
Helenistik Felsefe: Epikuroşçular ve Stoacılar	116
Roma’nın Yükselişi ve Çöküşü	126
Mülkiyetin Kültürü: Roma Hukuku	132
Mülkiyetin Kültürü: Roma Stoacı Felsefesi	139

Cicero	144
Ahlaki Eşitlik, Siyasi Eşitsizlik	148
Roma Hıristiyanlığı: Paulus'tan Augustinus'a	156
Hippo'lu Augustinus	164
4 ORTAÇAĞLAR	175
Emperyal Roma'dan "Feodalizme"	175
Kilise, Devlet ve Mülkiyet	187
Din, Felsefe ve Hukuk	197
Siyasi Alanın Yeniden Tanımlanması	202
Ortaçağ Siyaset Teorisi?	210
Aquino'lu Thomas	214
Sivilin Yerine Yasal İlişkilerin Geçmesi	221
Parisli John (Jean de Paris)	225
Padovalı Marsilio	228
Occam'lı William	235
SONUÇ	243
METİNDE ADI GEÇEN ESERLERİN ORJİNAL VE TÜRKÇE ADLARI	247
DİZİN	248

TEŞEKKÜR

Özellikle bütün metni okuyup cömert katkılarda ve değerli tavsiyelerde bulunan ve daha önceki çalışmalarım da sık sık bu açıdan andığım George Comninel'e bir kez daha minnettar olduğumu söylemeliyim. Paul Cartledge, Janet Coleman ve Gordon Schochet metnin bazı bölümlerini okudular ama tabii onların yararlı önerilerini kullanmakta eksikliklerim olduysa, sorumluluk bana aittir. Perry Anderson son dakika ricamı kırmayarak bütün kitaba hızla göz attı ve çok yararlı tavsiyelerde bulundu. Ed Broadbent'e özel olarak teşekkür etmek isterim çünkü bir yazarın hayali olan zeki bir genel okur olarak eleştirel düşüncelerini söylerken aynı zamanda beni sürekli destekledi ve teşvik etti.

En büyük şükran borcum Neal Wood'a. Yıllarca önce günün birinde Batı siyasi düşüncesinin toplumsal tarihini birlikte yazmaya karar vermiştik. Bir türlü bunu gerçekleştiremedik. Her zaman el atmamız ve bitirmemiz gereken başka projeler oldu. Ölümünden sonra bu projeye kendi başıma başladım ama o, bir anlamda bu kitabın benimle birlikte yazarı olmayı sürdürüyor. İlk kez siyasi düşünce tarihiyle beni tanıştıran odur. "Siyasi teorinin toplumsal tarihi" başlığını bulan da odur. Onun bu alandaki değerli çalışmaları ve örnek bilimsel dürüstlüğü ile tutkulu sorumluluğunun yol göstericiliği olmasaydı bu kitap yazılamazdı.

SIYASET TEORİSİNİN TOPLUMSAL TARİHİ

Siyaset Teorisi Nedir?

Devlet ve örgütlü önderliğin olduğu her gelişkin uygarlık, önder ve önderlik edilenler, yöneticiler ve yönetilenler, talimatlar ve itaat ilişkileri hakkında düşünceler oluşturmak zorundadır. İster sistematik felsefe olsun, ister sözlü geleneklerde süren ya da yazıya dökülmüş şiir, öykü, atasözü olsun, bunlara siyasi düşünce diyebiliriz. Ama bu kitabın konusu, Eski Yunan'ın belirli tarihsel koşullarında ortaya çıkan ve şimdi Avrupa dediğimiz coğrafyada ve onun uzak yerlerdeki kolonilerinde bin yılı aşan bir dönemde geliştirilen belirli bir siyasi düşünme biçimidir.¹

Yunanlılar iyi ya da kötü kendilerine özgü bir siyaset *teorisi* biçimi buldular; siyasi ilkeleri sistematik ve analitik sorgulama yöntemleriyle tartıştılar; incelikle düşünülmüş tanımlar ve muhalif savların da yer verildiği, siyasi hakkın, geleneksel ahlaki kural ve ilkelerin temellerini ve meşruiyetini sorgulayan eleştirel düşünceler geliştirdiler. Batı dünyasında siyasetle ilgili pek çok düşünme biçimi olmakla birlikte, Batı siyasi düşüncesinin

¹ Herhangi bir biçimdeki “siyasi” düşünce, bir siyasi organizasyonun bulunduğunu varsayar. Bu kitabın amacı açısından bu örgütlenme biçimini “devlet” olarak adlandıracak ve geniş bir tanım yaparak bu organizasyonun polis ve eski bürokratik krallıklardan, modern devlete kadar çok değişik biçimleri içerdiğini söylemekle birlikte kitap boyunca sık sık değişik devlet türleri arasındaki farklılıklara da işaret edeceğiz. Demek ki, devlet “toplum gücünün karmaşık kurumlar aracılığıyla, akrabalıktan daha üstün bir şeye dayanarak örgütlenmesidir” – iktidarın örgütlenmesi, “toplumsal sorunlara çıplak gücün uygulanmasına öncelik tanır” ve “resmî, özel baskı araçlarından” oluşur (Morton Fried, *The Evolution of Political Society*, New York: Random House, 1968, s. 229-30). Devlet, hane halkları, klanlar, akraba grupları vb. daha az kapsayıcı kurumları da kucaklar ve bu kurumların yürütemeyeceği ortak toplumsal işleri yürütür.

klasikleri söz konusu olduğunda bu, Yunanlılar tarafından kurulan eski ve modern siyaset *teorisi* geleneğidir.

Birçok bakımdan –tarım tekniklerinden ticarete, gemiciliğe, düşünülebilen her türlü zanaata ve yüksek sanata kadar– Yunanlılardan daha ileri olan diğer eski uygarlıklarda insan faaliyetleriyle ilgili büyük çaplı yazılı eserler üretildi; yaşamın başlangıcı ve evrenin oluşumuna ilişkin kuramsal eserler de yazıldı. Ama genellikle siyasi düzen sistematik, eleştirel teorilerin nesnesi olmadı.

Örneğin, siyasi düzenin ilkelerini ele alan Eski Yunan kuramsal siyasi düşünme yöntemiyle, çok daha karmaşık ve ileri düzeydeki, zengin ve değişik siyasi düşünce gelenekleri olan Çin uygarlığının etik kurallarını, özdeyişlerini, nasihatlerini ve diğer örneklerini karşılaştırabiliriz. Mesela Konfüçyüs felsefesinde, doğru davranış hakkında atasözleri ve örnek fıkralardan oluşan vecizeler vardır; bunların naklettiği siyasi dersler tartışma yoluyla değil, zekice yapılmış ima ve kinayelerle, anlamın karmaşık katmanlarına göndermeler biçimindedir. Klasik Yunanistan’dan daha gelişkin olan Hindistan uygarlığında ahlak felsefesi, mantık ve bilgi kuramında görülen analitik ve teorik açılımlar, siyasi düşünce geleneğinde görülmez; bu gelenekte var olan siyasi düzenlemeler sistematik bir tartışma biçiminde değil, didaktik olarak ele alınır. Klasik siyaset felsefesini daha önceki Homeros şiirindeki ideal kahramanlar, modeller ve örneklerle; hatta klasik polis arifesindeki Solon’un siyasi şiirleriyle de karşılaştırabiliriz.

Batı’da siyaset teorisi geleneğini Eski Yunan felsefecilerine dayandırıyoruz –özellikle Protagoras, Sokrates, Platon ve Aristoteles– ve bu gelenekte tartışmasız kabul edilen düşünürlerin isimleri, onları hiç okumayanlara bile aşınadır: Aziz Augustinus, Aziz Aquino’lu Thomas, Machiavelli, Hobbes, Locke, Rousseau, Hegel, Mill ve diğerleri. Bu düşünürlerin eserleri çok farklıdır; ama belirli ortak noktaları vardır. Genellikle devleti var olduğu haliyle kabul edip analiz ederler; temel kaygıları eleştiri ve tavsiyelerde bulunmaktır. Her birinin, toplumun ve devletin doğru ve düzgün örgütlenmesine ilişkin bazı anlayışları vardır. Bunlar “doğru” olarak düşündükleri, belirli bir adalet kavramına ve ahlaken iyi yaşam anlayışlarına dayanır; ama aynı zamanda barışın, güvenliğin ve maddi refahın sağlanmasıyla ilgili düşüncelerini pratik yaşamdan çıkarırlar.

Bazı siyaset kuramcıları ideal bir adil devlet için tasarımlar yapmıştır. Başkaları var olan hükümetler için belirli reformlar ve kamu politikalarını yönlendirecek tasarımlar önermiştir. Hepsinin temel soruları, kim ve nasıl yönetmeli ya da en iyi hükümet biçimi nedir ile ilgilidir; genellikle

herkes en iyi hükümet biçimine ilişkin soruların ve cevapların yeterli olmadığı konusunda hemfikirdir. Dolayısıyla kararların dayandırıldığı temellerin de eleştirel biçimde araştırılması gereklidir. Bu tür soruların altında, her zaman insan doğasına ilişkin bazı anlayışlar yatar; doğru dürüst bir toplum düzeni için insanların kimi nitelikleri geliştirilmeli ya da denetlenmelidir. Siyaset teorisyenleri kendi insanlık ideallerinin taslağını belirleyip, insanlığın bu hayalini gerçekleştirmek için ne tür toplumsal ve siyasal düzenlemelerin gerekli olduğunu sorarlar. Böyle sorular sorulduğunda, diğerleri de neden ve hangi koşullarda bizi yönetenlere itaat etmeliyiz, her zaman itaat etmemeye ve başkaldırmaya hakkımız var mıdır sorularını ortaya atar.

Bunlar apaçık sorular gibi gelebilir ama bunları sorma fikri, hükümetmenin ilkeleri ya da otoriteye itaat etme mecburiyeti düşüncesinin eleştirel aklın sistematik süzgecinden geçirilmesinin, hiç de apaçık sorular olarak farz edilemez. Maddenin doğası, yeryüzü ve gök cisimlerine ilişkin sistematik felsefi ve bilimsel düşünceler gibi siyaset teorisi de kültürel bir dönüm noktasını simgeler. Gerçekten de siyaset teorisinin ortaya çıkışının açıklanması, doğa felsefesinin ve bilimin doğuşunun açıklanmasından daha zordur.

Bundan sonra siyaset teorisinin ortaya çıkışının tarihsel koşullarını, belirli tarihsel bağlamlarda nasıl geliştiğini araştıracağız; bunu yaparken siyaset teorisinin klasiklerinin belirli tarihsel koşullara tepki olarak yazıldığını her zaman aklımızda tutacağız. Siyaset teorisinin en yaratıcı dönemleri, geniş kapsamlı ve uzun vadede çok önemli etkileri olan, toplumsal ve siyasal çelişkilerin kaçınılmaz biçimlerde patladığı süreçlere denk gelir; ama daha sakin zamanlarda bile siyaset bilimcileri belirli tarihsel yöntemleri kullanarak sorularını sormuşlardır.

Bunun farklı anlamları vardır. Siyaset bilimciler yüzyılların içinden bizlere seslenebilir. İnsanlık durumunun yorumcuları olarak bütün zamanlar için geçerli olabilen bazı şeyler söyleyebilirler. Ama diğer insanlar gibi onlar da tarihsel varlıklardır; eğer görüşlerine niye dile getirdikleri, kimlere karşı bunları söyledikleri, açık ya da zımnî olarak kimlerle tartıştıkları, içinde yaşadıkları dünyayı nasıl gördükleri, nelerin muhafaza edilmesi, nelerin değişmesi hakkında biraz fikrimiz varsa, onların söyledikleri bizim içinde yaşadığımız tarihsel zamana da ışık tutabilir ve yazdıklarını daha iyi kavrayabiliriz. Bunlar, sadece yaşamöyküsel ayrıntılar ya da tarihsel “arka plan” değildir. Siyaset teorisyenlerinin ne dediğini anlamak için, hangi soruları yanıtlamaya çalıştıklarını bilmemiz gerekiyor; karşı karşıya kaldıkları sorular yalnızca felsefi soyutlamalarla

ilgili değildir; ama belirli tarihsel koşullarda, belirli eylemler, toplumsal ilişkiler, yakıcı konular, yakınmalar ve çelişkiler bağlamında ortaya çıkan belirli sorunlardır.

Siyaset Teorisinin Tarihi

Siyaset teorisinin tarihsel bir olgu olduğu anlayışı, siyasi düşünce tarihi hakkında yazan bilim insanlarının arasında her zaman yaygın bir görüş değildi; şimdi de bu görüşü, siyaset teorisinin büyük eserlerini tarihselleştirmekle, onların aşağılandığı ve önemsizleştirildiği, kendi tarihsel anlarının ötesine taşan anlam ve önemlerinin inkâr edildiği savına karşı gerekçelendirmek ihtiyacı var. İzlediğim yolun nedenlerini açıklayacağım ve savunacağım; ama bundan önce yakın geçmişte siyasi düşünce tarihinin nasıl ele alındığını ana hatlarıyla belirtmek gerekiyor.

Siyaset teorisinin yeniden canlandığı 1960'lar ve 1970'lerde akademik uzmanlar, bitmek tükenmek bilmeyen biçimde, disiplinin doğasını ve kaderini tartışıyorlardı. Ama özellikle Amerikan üniversitelerindeki siyaset kuramcılarında, siyaset çalışmalarında “deneysel” ve “ilkelere dair” bir bölünmüşlük olduğunu kabul etmeleri bekleniyordu. Bir tarafta *gerçek* siyaset bilimi vardı; çünkü siyasal yaşamın gerçekleri bilimsel olarak ele alınıyordu; öbür tarafta ise siyasal felsefenin fildişi kulesine hapsolmuş “teori”, *ne olduğuyla değil ne olması gerektiğiyle* uğraşıyordu.

Disiplinin böylesi anlamsız bir biçimde ikiye ayrılmasında kuşkusuz Soğuk Savaş kültürünün büyük etkisi oldu; akademisyenlerin keskin toplumsal eleştiri yapmamaları teşvik edildi. Her neyse ama siyaset bilimi eleştirel yanından çok şey kaybetti. “Bilim” denen bu alandan beklenen yaratıcı düşünce değil, daha ziyade siyasi “tavır”dı; bu ise iddiaya göre, ancak maddi cisimlerin, atomların ya da bitkilerin iradedışı hareketlerine uygulanan sayısal yöntemlerle kavranabilirdi.

Siyaset biliminin böyle ele alınışı bazı siyaset kuramcılarınca, özellikle de Sheldon Wolin tarafından eleştirildi; Wolin, *Politics and Vision* adlı eserinde, siyasi analizde yaratıcı bakış açısının önemini güçlü bir biçimde savundu.² Ama en azından bir süre daha ABD siyaset bilimi bölümlerinde aşırı deneyci “davranışçı” ekolün egemenliğini sürdürmesinden pek çok siyaset kuramcısı rahatsızlık duymadı. Bu durum, davranışçılarla

2 *Politics and Vision: Continuity and Innovation in Western Political Thought*'un ilk basım tarihi 1960'tır. En son genişletilmiş baskısını 2006'da Princeton University Press yaptı.